

รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้กระบวนการ ขององค์กรสมาธิสร้างสุข

A Model for Strengthening Community through Meditation Based Process for Peacebuilding

พระครูอนุกุลปริยัติการ¹
ศักดิ์พงศ์ หอมหวล²
สัญญา เคนาภูมิ³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสภาพปัจจุบัน ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้จากอดีตถึงปัจจุบัน สร้างรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุขและศึกษาผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุข กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เยาวชนและประชาชน พื้นที่วิจัย คือ หมู่บ้านโคกใหญ่-โคกคำ ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบกับนำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมาประยุกต์ใช้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบบันทึกการประชุม วิเคราะห์ข้อมูลโดยอธิบายปรากฏการณ์เชิงอุปนัย

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้จากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า ชุมชนรอบวัดโพธิ์ชัยโคกใหญ่ เป็นชุมชนเก่าแก่ ในอดีตเป็นป่าใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพโดยทั่วไปของชุมชนเปลี่ยนไปจากอดีตทั้งด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค มีปัญหาของชุมชนด้านการรักษาศีลธรรม จริยธรรมของคนในชุมชน ทั้งปัญหายาเสพติด การพนันและปัญหาปากท้องของครอบครัว อันเป็นบ่อเกิดตามมาของปัญหาทางสังคมในชุมชน ชุมชนขาดความเข้มแข็ง

¹ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² อาจารย์ ดร. สาขาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2. รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุข พบว่า รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุข ได้รูปแบบ เรียกว่า วัฏจักร A มีการปลูกจิตสำนึก สร้างความตระหนัก มองเห็นคุณค่าในกิจกรรมหรืองานที่ทำ นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดการเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ใช้กิจกรรม 8 กิจกรรมในการดำเนินการได้แก่การเดินธรรมาตรา การร้อยพวงมาลัย การผลิตผงนัว การปลูกผักสร้างจิต ปลูกไม้เลื้อยซีพ งดเหล้าในงานศพ สวดสรภัญญะ และกีฬาต้านยาเสพติด

3. ผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุข พบว่า การใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการ วัฏจักร A ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรสมาธิสร้างสุขสามารถสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้คนในชุมชนดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ยึดมั่นถือมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี สร้างความเป็นสุขให้แก่ครอบครัวและชุมชน

คำสำคัญ : สร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน, กระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุข

Abstract

The objectives of this research were to survey and analyze current conditions, problems including changes of learning process, design a model for strengthening community through a meditationbased process for peacebuilding, and to implement and evaluate the model. The target population consisted of local philosophers, community leaders, youths and villagers. The research site was Khok Yai-Khok Dam Village, Buabarn Sub-district, Yang Talard District, Kalasin Province. Qualitative methodology was employed for the community-based research. The research instrument was an interview form, an observation form and a note-taking form. The data were analyzed and presented by inductive method.

Results of the research were as follows:

1. The research findings showed that many changes in community effected on the villagers' home, food, clothes and medicine. The important problems found in the community were immorality, drugs, gambling and poverty, and these problems were the key factors for strengthening community.

2. The finding indicated that the model for strengthening community through the meditation based process for peacebuilding, called "Watha A", consisted of building recognition and awareness, work recognition, practical

application for their daily life, collaborative working in community. The eight activities were organized for strengthening community through the mediation based process for peacebuilding. The activities were meditation walk, making garland, making seasoning powder, growing vegetables, planting bamboo for food, giving up drinking alcohol in the funeral, praying Buddhism lyric and sports against drugs.

3. The result of the final step revealed that the model for strengthening community through the Watha A process improved the living of people in community regarding recognition, morality and peace including happiness in both family and community.

Keywords : Strengthening Community, Meditationbased Process for Peacebuilding

บทนำ

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนนำค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยเป็นฐานในการพัฒนาคนและสังคม ผลักดันให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการเปิดพื้นที่สาธารณะในการจัดกิจกรรมสร้างสัมพันธ์อันดีต่อครอบครัวและชุมชน พัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็งและสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน พื้นฟูบทบาทของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมศีลธรรมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยสนับสนุนให้สถาบันศาสนาเผยแพร่แก่นของศาสนาที่ถูกต้องและจัดพื้นที่ในการปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึง รวมทั้งมีการสร้างนวัตกรรมและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนให้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตามหลักคำสอนทางศาสนา(อานันท์ กาญจนพันธ์, 2544 : 20-22)

สื่อทางสังคมในปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน แต่การเผยแพร่สิ่งต่างๆ ยังไม่มีบทบาทต่อการส่งเสริมการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม สะท้อนได้จากรายการโทรทัศน์ในหนึ่งชั่วโมงของรายการที่ออกอากาศทั้งหมด มีภาพของความรุนแรงมากที่สุด ขณะที่การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ต่างๆ ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ใช้ภาษาที่หยาบคายรวมถึงเนื้อหาที่รุนแรง ไม่เหมาะสมต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างต่อคุณธรรม จริยธรรม วิกฤติปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นความเสี่ยงที่จะส่งผลให้ประชาชนอยู่ร่วมกันยากลำบาก มีความถี่ในการใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหามากขึ้น ทั้งปัญหาในระดับครอบครัว ส่งผลให้ค่านิยมมีการปรับเปลี่ยนไปตามวัฒนธรรมที่รับมา นำไปสู่ความแตกแยกในครอบครัวและการมีส่วนร่วมในสังคมลดลง (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2547) ทำให้เกิดปัญหาครอบครัวขาดความอบอุ่นสังคมอ่อนแอคนในชุมชนขาดความเอื้อเฟื้อต่อกันและไม่มีคุณธรรม

ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นในหลายพื้นที่ของประเทศ ชุมชนตำบลบัวบาน อำเภอหนองเสือ จังหวัดกาฬสินธุ์ ก็เป็นอีกแห่งหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนั้น พิจารณาจากรายงานผลการสำรวจปัญหาการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตตำบลบัวบาน (กองสาธารณสุข เทศบาลตำบลบัวบาน, 2554) จากกลุ่มตัวอย่าง 150 ครั้วเรือนปัญหาที่พบมากที่สุดคือ การดื่มสุรา เล่นการพนัน และพฤติกรรมเลียนแบบจากสื่อ คิดเป็น 26 % ของกลุ่มตัวอย่าง และวิธีการแนวทางการแก้ปัญหา พบว่าการแก้ปัญหาในครอบครัวนิยมใช้ความรุนแรง และพฤติกรรมที่มักแสดงออก คือ การใช้ถ้อยคำหยาบคาย และทำร้ายร่างกาย คิดเป็น 18% ของแนวทางแก้ปัญหา 20 วิธี ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เกิดความแตกแยกของครอบครัว เยาวชนในชุมชนมีปัญหาด้านศีลธรรมขาดความอบอุ่น

ผู้วิจัยได้มองเห็นความจำเป็นในการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยใช้แหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชน คือวัด เป็นสื่อกลางพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชนเอง ภายใต้หลักแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาเป็นสื่อในการกระตุ้นเตือนให้ผู้คนยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) ที่มุ่งพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน การเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม พื้นฟูบทบาทของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมศีลธรรมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจทำให้เกิดความเข้มแข็งชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการใช้สมาธิขัดเกลาผ่านกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่นกิจกรรมธรรมยาตรา การทำดอกไม้จันทร์ ร้อยมาลัย การเล่นกีฬาในกลุ่มเยาวชน พร้อมทั้งสนับสนุนให้สถาบันศาสนาเผยแพร่แก่นของศาสนาที่ถูกต้อง และจัดพื้นที่ในการปฏิบัติธรรมอย่างทั่วถึง เป็นแนวคิดสำคัญที่ผู้วิจัยสนใจจะดำเนินการศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้จากอดีตถึงปัจจุบัน
2. สร้างรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุข
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาธิสร้างสุข

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลวิจัยปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชนเขตพื้นที่หมู่บ้านโคกใหญ่-โคกคำ ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 10 คน

1.2 กลุ่มทดลองใช้นวัตกรรมเยาวชนและประชาชนในเขตพื้นที่หมู่บ้านโคกใหญ่-โคกคำ ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 30 คน

2. พื้นที่

2.1 พื้นที่ขับเคลื่อนนวัตกรรม คือ พื้นที่วัดโพธิ์ชัยโคกใหญ่และชุมชนบ้านโคกใหญ่-โคกคำ ตำบลบัวบาน อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 9 เดือน ระหว่าง กรกฎาคม พ.ศ.2555 ถึง มีนาคม พ.ศ.

2556

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้จากอดีตถึงปัจจุบัน

1.1 ผู้วิจัยเข้าศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงชุมชนบ้านโคกใหญ่โคกคำ จากอดีตถึงปัจจุบัน โดยศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

1.2 สังเกตการณ์มีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในกิจกรรมและงานประเพณี

1.3 ทำแผนที่เดินดิน

1.4 นำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ หาประเด็นปัญหาที่มีในชุมชน

2. สร้างรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข

2.1 จัดเวทีเสวนาจากบุคคลทุกภาคส่วนผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มเป้าหมาย และประชาชนทั่วไป

2.2 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 มาเสนอต่อเวทีเสวนา

2.3 ร่วมมือกันในการสร้างรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข

3. ศึกษาผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข

3.1 วางแผนการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเป้าหมาย

3.2 จัดกิจกรรมต่างๆเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

3.3 ประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม

3.4 สังเกตความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิตและสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการสร้างเสริมความเข้มแข็ง

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์

1.1 แบบมีโครงสร้าง ใช้สอบถามเกี่ยวกับ สภาพปัจจุบัน ปัญหา ประวัติหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงของชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน

1.2 แบบไม่มีโครงสร้าง ใช้สอบถามเกี่ยวกับสภาพที่พบเห็น ในการสัมภาษณ์จะสัมภาษณ์สดหรือสัมภาษณ์ปากเปล่ากับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. แบบสังเกต เป็นแบบบันทึกข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้คนในชุมชน ใช้บันทึกสิ่งพบเห็นขณะที่สังเกตเห็น สภาพทั่วไป กิจกรรมงานประเพณี หรือกิจกรรมต่างๆในชุมชน

2.1 แบบมีส่วนร่วม

2.2 แบบไม่มีส่วนร่วม

3.แบบบันทึกการประชุม ใช้บันทึกการประชุมจากการระดมความคิดเห็น และการเสวนากลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การจำแนกและจัดระบบข้อมูลเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์

2. การหาความสัมพันธ์ของข้อมูล แยกแยะเงื่อนไขเพื่ออธิบายสาเหตุความสัมพันธ์รวมทั้งเป็นการอธิบายการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ คือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมุ่งเน้นที่จะจำแนกให้เห็นความหลากหลาย และความหมายของปรากฏการณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลอาศัยข้อมูลที่มีลักษณะเป็นภาพรวม ซึ่งหมายถึงองค์ประกอบของปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงซึ่งกันและกันที่มีอยู่แล้วตามสภาพที่เป็นจริงเพื่อช่วยให้เกิดความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ในด้านต่างๆ

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ จากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า ชุมชนรอบวัดโพธิ์ชัยโคกใหญ่ เป็นชุมชนเก่าแก่ ในอดีตเป็นป่าใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพโดยทั่วไปของชุมชนเปลี่ยนไปจากอดีตทั้งด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค มีปัญหาของชุมชนด้านการรักษาศีลธรรม จริยธรรมของคนในชุมชน

ทั้งปัญหายาเสพติด การพนันและปัญหาปากท้องของครอบครัว อันเป็นบ่อเกิดตามมาของปัญหาทางสังคมในชุมชน ชุมชนขาดความเข้มแข็ง

2. รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข พบว่า รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข ได้รูปแบบ เรียกว่า วัฏจักร A มีกิจกรรม 8 กิจกรรมในการดำเนินการได้แก่การเดินทางมา ยাত্রา การรื้อยพวงมาลัย การผลิตผงนิ้ว การปลูกผักสร้างจิต ปลูกไม้เลื้อยซีพ งดเหล้าในงานศพ สวดสรภัญญะ และกีฬาต้านยาเสพติด โดยในการจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมใช้กระบวนการวัฏจักร A มีการปลูกจิตสำนึก สร้างความตระหนัก มองเห็นคุณค่าในกิจกรรมหรืองานที่ทำ นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดการเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ใช้กิจกรรม 8 กิจกรรมในการดำเนินการได้แก่การเดินทางมา ยাত্রา การรื้อยพวงมาลัย การผลิตผงนิ้ว การปลูกผักสร้างจิต ปลูกไม้เลื้อยซีพ งดเหล้าในงานศพ สวดสรภัญญะ และกีฬาต้านยาเสพติด ใช้กิจกรรม 8 กิจกรรมในการดำเนินการได้แก่การเดินทางมา ยাত্রา การรื้อยพวงมาลัย การผลิตผงนิ้ว การปลูกผักสร้างจิต ปลูกไม้เลื้อยซีพ งดเหล้าในงานศพ สวดสรภัญญะ และกีฬาต้านยาเสพติด

3. ผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข พบว่า การดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการ วัฏจักร A ประสบผลสำเร็จดี ผู้ร่วมกิจกรรมความพึงพอใจ และหลังเข้าร่วมกิจกรรมได้ติดตามสังเกตความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต และสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการสร้างเสริมความเข้มแข็ง ทราบผลว่าการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข ว่ากระบวนการ วัฏจักร A ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรสมาชิกสร้างสุขสามารถสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้คนในชุมชนดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ยึดมั่นถือมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี สร้างความเป็นสุขให้แก่ครอบครัวและชุมชน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข มีประเด็นที่สามารถอภิปราย ได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน ปัญหา และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้ จากอดีตถึงปัจจุบัน พบว่า ชุมชนรอบวัดโพธิ์ชัยโคกใหญ่ เป็นชุมชนเก่าแก่ ในอดีตเป็นป่าใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพโดยทั่วไปของชุมชนเปลี่ยนไปจากอดีตทั้งด้านที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค มีปัญหาของชุมชนด้านการรักษาศีลธรรม จริยธรรมของคนในชุมชน ทั้งปัญหายาเสพติด การพนันและปัญหาปากท้องของครอบครัว อันเป็นบ่อเกิดตามมาของปัญหาทางสังคมในชุมชน ชุมชนขาดความเข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของไพรัตน์ อ้นอินทร์ (2552 : 226-262) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับลดพฤติกรรมการค้าสุราที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพของวัยรุ่น

โดยการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันในวัยรุ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน ที่พบว่า ร้อยละ 43.80 ของวัยรุ่นที่ดื่มสุรา มีพฤติกรรมการดื่มสุราที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพ โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ 1) ปัจจัยพื้นฐานของวัยรุ่น ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษาเหตุผลจากเพื่อนชวนดื่ม การผิดหวังในชีวิต และการเฉลิมฉลองในโอกาสพิเศษ 2) ปัจจัยภายในของวัยรุ่น ได้แก่ การรับรู้ประสิทธิผลแห่งตนในการปฏิเสธการดื่มสุราในระดับต่ำ ความคาดหวังผลจากการดื่มสุราเชิงบวกในระดับสูง และความสามารถในการควบคุมตนเองเพื่อหลีกเลี่ยงการดื่มสุราในระดับต่ำ และ 3) ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ได้แก่ แบบอย่างการดื่มสุราจากผู้ใหญ่ในชุมชน ค่านิยมการดื่มสุราของชุมชน การจัดกิจกรรมในชุมชน มีแหล่งจำหน่ายสุราจำนวนมากและมีสถานที่ในชุมชนที่เอื้อต่อการดื่มสุราของวัยรุ่น องค์กรที่เกี่ยวข้องในชุมชนไม่มีแผนงานเพื่อเฝ้าระวังและควบคุมการดื่มสุราในกรวางแผนเพื่อแก้ปัญหา โดยใช้การระดมสมองอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในชุมชนและสามารถดำเนินการได้เองโดยชุมชนเอง ได้ทั้งหมด 11 แผนงานที่เขียนให้สามารถเข้าใจได้ง่ายโดยเป็นแผนงานเพื่อปรับปรุงปัจจัยภายในของวัยรุ่น 5 แผนงานและเพื่อปรับปรุงสิ่งแวดล้อม 6 แผนงาน ผลการนำแผนงานปฏิบัติสามารถดำเนินการได้ทั้ง 11 แผนงาน ทำให้วัยรุ่นจำนวนมากมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในแผนงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมด้วยตัวเองและได้ปฏิบัติกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเองเพิ่มขึ้น ชุมชนมีการจัดทำข้อตกลงตำบลเพื่อควบคุมการดื่มสุรา มีข้อตกลงร้านค้าเพื่อควบคุมการจำหน่ายสุรา มีเครือข่ายผู้ปกครอง ครู อาสาสมัครสาธารณสุขและผู้นำชุมชนเพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมของวัยรุ่นรวมทั้งมีการเสริมสร้างแรงจูงใจในวัยรุ่นอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง แผนงานทั้งหมดได้ส่งผลให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมการดื่มสุราที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพมีการปรับปรุงปัจจัยภายในที่ดีขึ้น คือ มีการรับรู้ประสิทธิผลแห่งตนในการปฏิเสธการดื่มสุราเพื่อขึ้น มีความคาดหวังผลจากการดื่มสุราเชิงบวกลดลง มีความสามารถในการควบคุมตัวเองเพื่อหลีกเลี่ยงการดื่มสุราเพิ่มขึ้นและพฤติกรรมการดื่มสุราลดลงผลกระทบเชิงลบที่เกิดจากวัยรุ่นดื่มสุราที่มีต่อชุมชนมีแนวโน้มลดลงแกนนำชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการมีการรับรู้มีความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหการดื่มสุราในวัยรุ่นอย่างเป็นระบบเพิ่มขึ้นชุมชนมีความพึงพอใจต่อการดำเนินงานตามแผนงานทั้งหมด

2. รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กร
 สมานิสสร้างสุข พบว่า รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยกระบวนการขององค์กร
 สมานิสสร้างสุข ได้รูปแบบ เรียกว่า วัฏจักร A มีการปลูกจิตสำนึก สร้างความตระหนัก มองเห็น
 คุณค่าในกิจกรรมหรืองานที่ทำ นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เกิดการเกื้อกูลกันของคนในชุมชน
 ใช้กิจกรรม 8 กิจกรรมในการดำเนินการได้แก่การเดินธรรมยาตรา การรื้อยพวงมาลัย การผลิตผง
 นิ้ว การปลูกผักสร้างจิต ปลูกไม้เลื้อยชีพ งดเหล้าในงานศพ สวดสรภัญญะ และกีฬาต้านยาเสพติด
 ใช้กิจกรรม 8 กิจกรรมในการดำเนินการได้แก่การเดินธรรมยาตรา การรื้อยพวงมาลัย การผลิตผง
 นิ้ว การปลูกผักสร้างจิต ปลูกไม้เลื้อยชีพ งดเหล้าในงานศพ สวดสรภัญญะ และกีฬาต้านยาเสพติด
 สอดคล้องกับงานวิจัยของสุดาวรรณ เครือพานิช (2551 : 332-360) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การ

พัฒนากลไกสังคมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มที่ดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่พบว่า กลไกสังคมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มที่ดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์เกิดขึ้นและปรับตัวตลอดเวลาในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของสมาชิกกลุ่มในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม ทั้งภายในและระหว่างกลุ่ม โดยมีภาคีภาคส่วนต่างๆ แสดงบทบาทกระตุ้น เร่งเร้าและส่งเสริม ในสภาพที่มีความซับซ้อน และหลากหลายอยู่ตลอดเวลา การปรับตัวของกลไก จึงเกิดขึ้น คงอยู่ และสูญสลายโดยผ่านกระบวนการคัดสรรของสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนผู้แสดงทางสังคมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จึงกล่าวได้ว่า กลไกสังคมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มที่ดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์อาศัยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคน กลุ่ม หรือองค์กรในสังคมผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคล ทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม โดยกลไกสังคมนี้มีลักษณะเด่นอยู่ในรูปของการสื่อสารที่มีพบในกลุ่มที่ดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 5 ลักษณะเด่น ได้แก่ การสื่อสารภายในตนเอง การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในกลุ่ม การสื่อสารระหว่างกลุ่ม และการสื่อสารสาธารณะ กระบวนการสื่อสารกลุ่มประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางสื่อสาร และผู้รับสารสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชญ์ สถานนท์ชัย (2550 : 134-162) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของชุมชน จากการประเมินโดยคณะกรรมการชุมชน พบว่าชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมคัดแยกประเภทขยะมูลฝอยในระดับปานกลาง คือ มีส่วนร่วมบางครั้งแต่ไม่สม่ำเสมอ โดยมีส่วนร่วมในลักษณะของการเป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากที่สุด 2. สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง คือมีส่วนร่วมบางครั้งแต่สม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับที่ประเมินโดยคณะกรรมการในชุมชน โดยมีส่วนร่วมในลักษณะองลงของการเป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากที่สุด รองลงมาคือการร่วมปรึกษาหารือ การล่าวางแผนโครงการ การเป็นอาสาสมัครโครงการตามลำดับ 3. ปัจจัยมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและสมาชิกชุมชน ในกิจกรรมคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย ได้แก่การสร้างแรงจูงใจโดยการแจกรางวัล การอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมโครงการ การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ในการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย บทบาทของผู้นำชุมชน การประชาสัมพันธ์ ความสามัคคีในชุมชน

3. ผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข พบว่า การดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการ วัฏฏะ A ประสบผลสำเร็จดี ผู้ร่วมกิจกรรมความพึงพอใจ และหลังเข้าร่วมกิจกรรมได้ติดตามสังเกตความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต และสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการสร้างเสริมความเข้มแข็ง ทราบผลการใช้รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้กระบวนการขององค์กรสมาชิกสร้างสุข ว่า กระบวนการ วัฏฏะ A ในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรสมาชิกสร้างสุขสามารถสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้คนในชุมชนดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ยึดมั่นถ้อยมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดี สร้างความเป็นสุขให้แก่ครอบครัวและชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน เกื้อนศรี (2552 : 292-

316) ได้ทำการศึกษาเรื่องการสร้างเสริมความเข้มแข็งเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มผู้ผลิตหอมแดง จังหวัดอุดรธานี ที่พบว่า การสร้างเสริมความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้ผลิตหอมแดง โดยการฝึกอบรม แต่เพียงประการเดียวไม่สามารถทำให้เกษตรกรเกิดความเข้มแข็งได้ แต่กระบวนการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแบบ 4 ขั้นตอน (4 Stages Group Empowerment) ผ่านการศึกษาวิจัยแบบเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Participatory Learning Appraisal/PLA) และการวิจัยกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้กระบวนการฯ 4 ขั้นตอนประสบความสำเร็จ โดยขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมคนหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย 1) การค้นหาทรัพยากรบุคคล 2) การจัดเตรียมหรือออกแบบองค์ความรู้ที่จะถ่ายทอดถึงบุคคล 3) การคัดเลือกวิธีการถ่ายทอดความรู้

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดประเด็นปัญหาของชุมชนและการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย 1) กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์สภาพการผลิต การตลาดของหอมแดง การรวมกลุ่มสภาพปัญหา และความต้องการในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหอมแดง 2) การพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินกิจกรรมได้แก่ 1) พัฒนาระบบการเพื่อจัดองค์กรและการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง 2) ส่งเสริมการวางแผนแบบมีส่วนร่วม 3) ดำเนินกิจกรรมกระบวนการและประเมินผล 4) ออกแบบและทดลองระบบเพื่อสนับสนุนกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็ง

กลุ่มและขั้นตอนที่ 4 ขยายเครือข่ายความร่วมมือ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมและการพัฒนาให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มต่างๆ 2) พัฒนาความเป็นประชาคมในลักษณะพหุภาคีหุ้นส่วนการพัฒนา 3) ส่งเสริมกระบวนการสร้างความร่วมมือและรับผิดชอบต่อสาธารณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของธรรมพร ตันตรา (2553 : 412-436) ได้ทำการศึกษาเรื่องความเข้มแข็งและการดำรงอยู่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีศักยภาพในการบริหารจัดการงบประมาณ บุคลากร ประสานงาน เทคโนโลยีสารสนเทศ และการดำเนินงานตามแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับที่ดี รายได้และรายจ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบลมีลักษณะการทำงานแบบบูรณาการ มีการประสานงานกับองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน โดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่ประสานงานและประชาสัมพันธ์โดยตรง มีการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ อีกทั้งมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลและช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์การรวมถึงประชาสัมพันธ์องค์การ ในขณะเดียวกัน องค์การบริหารส่วนตำบลมีความสามารถในการจัดทำแผนและนำแผนพัฒนาไปปฏิบัติ โดยการนำเอาโครงการที่บรรจุไว้ในแผนไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน ลักษณะความเข้มแข็งในการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบล มีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ งบประมาณ การปฏิบัติงานของบุคลากร การประสานงาน เทคโนโลยีสารสนเทศความสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ ความสามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และภารกิจการสร้างเครือข่ายและสามารถในการแก้ปัญหาของชุมชน ในภาพรวมพบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วน

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งโดยตรงกับความเข้มแข็ง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การประชาสัมพันธ์องค์การ และการทำงานเป็นทีม แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล อาศัยแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์ทางการบริหารตามแบบจำลอง 7,S (McKinsey 7,S Framework) ประกอบด้วย กลยุทธ์ โครงสร้าง ค่านิยมรวม ระบบและวิธีการคนหรือพลังงาน ลักษณะการบริหาร และทักษะโดยนำมาหาความสอดคล้องกับปัจจัยที่ค้นพบที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็ง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การประชาสัมพันธ์และองค์การและการทำงานเป็นทีมงานวิจัยนี้จึงเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการที่เหมาะสมขององค์การบริหารส่วนตำบลในการให้ความสำคัญต่อการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการกับบุคลากร และระบบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านการปฏิบัติและการจัดการความรู้ภายใต้ทุนเสริมของเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยยึดหลักปรัชญาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

- 1.องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำผลการวิจัยไปสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน
- 2.ควรมีการศึกษารูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กองสาธารณสุข เทศบาลตำบลบัวบาน. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี 2554. ภาพสินธุ์ : เทศบาลตำบลบัวบาน, 2554.
- ธรรมพร ตันตรา. ความเข้มแข็งและการดำรงอยู่ขององการบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่ : วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2553.
- ไพรัตน์ อ้นอินทร์. การปรับลดพฤติกรรมกรรมกรดื่มสุราที่เป็นปัญหาต่อสุขภาพของวัยรุ่น โดยการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันในวัยรุ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน. พิษณุโลก : วิทยานิพนธ์ ส.ด. มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2552.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ปัญหาสังคมไทย. [Online]. Available: URL, <http://learning.ricr.ac.th/thaillife/webunit3.htm>, 2547
- ยุพิน เกื่อนศรี. การสร้างเสริมความเข้มแข็งเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มผู้ผลิตหอมแดง จังหวัดอุตรดิตถ์. พิษณุโลก : วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2552.
- วิษณุ สถานนท์ชัย. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.

สุดาวรรณ เครือพานิช. การพัฒนากลไกสังคมในการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มที่ดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์. พิษณุโลก : วิทยานิพนธ์ ศศ.ด. มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.

อานันท์ กาญจนพันธ์. วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน : พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.